RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 7 lutego 2023 r.

1001-8.TK.122.2022

P 11/22

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z pytaniem prawnym Sądu Rejonowego w Koninie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, czy art. 45 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1510 ze zm.), „w zakresie, [w – przyp. wł.] jakim pracownik bez zgody pracodawcy nie może zmienić żądania pozwu z zasądzenia odszkodowania na przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach zgodny jest z konstytucyjną zasadą ochrony pracy /art. 24 Konstytucji/ w związku z konstytucyjną zasadą wolności pracy /art. 65 ust. 1 Konstytucji/ w związku z konstytucyjną zasadą zakazu dyskryminacji /art. 32 ust. 2 Konstytucji/ w związku z zasadą jednoznaczności prawa /art. 2 Konstytucji/”

– na podstawie art. 42 pkt 7 i art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) –

przedstawiam następujące stanowisko:

– postępowanie podlega umorzeniu, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393), wobec niedopuszczalności wydania orzeczenia.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Koninie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (dalej: Sąd pytający lub Sąd), postanowieniem z dnia 19 września 2022 r., przedstawił Trybunałowi Konstytucyjnemu przytoczone na wstępie pytanie prawne.

Pytanie to zostało przedstawione w związku z postępowaniem zainicjowanym pozwem K S. (dalej: powód) przeciwko M w K (dalej: pozwany) o odszkodowanie z tytułu wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę.

Z uzasadnienia pytania prawnego wynika, że w toku procesu powód zmienił żądanie pozwu i wniósł o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach pracy i płacy. Sąd rozpoznający tę sprawę doręczył pełnomocnikowi pozwanego, w sposób przewidziany w art. 139 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.; dalej: k.p.c.), pismo procesowe zmieniające żądanie pozwu. Pozwany, który wcześniej wnosił o oddalenie powództwa o odszkodowanie, nie ustosunkował się do zmiany żądania pozwu. Wyrokiem z kwietnia 2021 r. Sąd Rejonowy w K przywrócił powoda do pracy na poprzednich warunkach pracy i płacy. Wyrok ten został uchylony przez sąd drugiej instancji, który stwierdził m.in., że rozpoznający sprawę sąd pierwszej instancji nie

zobowiązał pozwanego do zajęcia, w określonym terminie, stanowiska co do zmiany roszczenia. Sąd drugiej instancji wskazał również, że w przypadku braku zgody pozwanego na zmianę powództwa sąd pierwszej instancji rozważy, czy nie jest to sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Rozpoznając powyższą sprawę, Sąd pytający powziął wątpliwość co do zgodności art. 45 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1510 ze zm.; dalej: Kodeks pracy lub k.p.), w opisanym na wstępie zakresie, z art. 24 w zw. z art. 65 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 2 w zw. z art. 2 Konstytucji.

Uzasadniając ten zarzut, Sąd, po opisaniu przebiegu postępowania i stanu faktycznego rozpatrywanej sprawy, przedstawił orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące możliwości zmiany przez pracownika roszczenia przysługującego w razie nieuzasadnionego lub dokonanego z naruszeniem prawa wypowiedzenia umowy o pracę, zgodnie z którym „pracownik, który dokonał wyboru świadczenia przemiennego (odszkodowania) zgodnie z przepisem art. 365 § 2 k.c. [ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.; dalej: k.c. – przyp. wł.], po dojściu oświadczenia woli do pracodawcy, bez jego zgody, nie może skutecznie dochodzić przywrócenia do pracy (art. 45 § 1 k.p.)” (s. 7 pytania prawnego).

Zdaniem Sądu pytającego, z art. 24 Konstytucji, którego celem jest wsparcie strony z reguły ekonomicznie słabszej, jaką jest pracownik, wynika „nakaz dla państwa wydawania przepisów ochronnych wobec pracowników. Kontrola relacji między pracownikiem a pracodawcą powinna odbywać się także na etapie procesu sądowego. (...) Także w sporze sądowym pracownik jest podmiotem słabszym pod względem ekonomicznym i organizacyjnym. Kwestionowana norma z art. 45 kp uzależniająca zgodę na zmianę powództwa pracownika od woli pracodawcy pozostaje w jawnej i oczywistej sprzeczności z treścią i celem przedmiotowej normy konstytucyjnej. W istocie w obecnym

porządku prawnym państwo na etapie procesu sądowego kapituluje przed pracodawcą i nie spełnia wymogu ochrony pracownika. Ocena zasad współżycia społecznego w kontekście odmowy zgody pracodawcy na zmianę powództwa pozostawia szeroki margines orzekającym sądom. Zaś ochrona pracy nie powinna być oparta na nieokreślonych i zróżnicowanych do tych samych stanów faktycznych przesłanek rozstrzygnięcia" (*ibidem*, s. 8).

W ocenie Sądu, „[n]orma art. 45 [k.p. – przyp. wł.] pozostaje [w – przyp. wł.] sprzeczności z konstytucyjną zasadą wolności pracy statuowanej w art. 65 ust. 1 [Konstytucji – przyp. wł.], który stanowi, iż każdemu zapewnia się wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy. Jest to norma powiązana z art. 24 Konstytucji i art. 32 ust. 2 [ustawy zasadniczej – przyp. wł.] zakazującym wszelkiej dyskryminacji. W aspekcie pozytywnym wolność pracy oznacza wolność wyboru rodzaju pracy jak i również decydowanie o miejscu pracy. Człowiek powinien mieć także wolność wyboru zawodu i miejsca pracy oraz możliwości jego [jej – przyp. wł.] dalszego wykonywania w przypadku stwierdzenia przez Sąd wadliwości formalnej lub braku podstaw merytorycznych do zakończenia stosunku pracy. Odmienny punkt widzenia statuowany przez art. 45 kp pomijałby konstytucyjną zasadę wolności pracy i wolność wyboru kontynuowania pracy w przypadku bezprawnych działań pracodawcy. Prawo kontynuowania aktywności zawodowej nie może być ograniczone na etapie sądowym od zgody pracodawcy. Pracodawca za swoje bezprawne zachowania nie może uzyskiwać lepszej pozycji prawnej od poszkodowanego pracownika. Takie rozwiązanie jest jawnie niesprawiedliwe w odczuciu przeciętnego obywatela. Dyskryminacja oznacza nienadające się do zaakceptowania tworzenie (..) różnych norm prawnych dla podmiotów, które prawa powinny być zaliczone do tej samej kategorii albo nierówne traktowanie podobnych podmiotów. Nie ma różnicy między pracownikiem, który jest zdeterminowany od samego początku do uzyskania orzeczenia przywracającego do pracy, od pracownika, który w toku

procesu występuje z takim roszczeniem. W tym drugim przypadku zgoda pracodawcy na zmianę powództwa przez danego pracownika pogarsza sytuację prawną tej grupy podmiotów. Nie ma zaś żadnych podstaw do różnicowania takich pracowników w sytuacji, gdy to Sąd ostatecznie zdecyduje, czy przywrócić pracownika do pracy, czy też zasądzić stosowne odszkodowanie z uwagi na niecelowość przywrócenia do pracy lub brak takiej możności. W swej swobodzie jurysdykcyjnej Sąd nie powinien być związany stanowiskiem pracodawcy mając na uwadze wskazane normy konstytucyjne. Powyższe normy konstytucyjne powiązane są z zasadą jednoznaczności prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Każdy przepis prawny powinien być tworzony w sposób jasny i klarowny. Pracownicy winni nie mieć wątpliwości co do nakładanych obowiązków i przyznawanych praw. Różnoraka interpretacja art. 45 [k.p. – przyp. wł.] w obecnym brzmieniu powoduje tworzenie nazbyt szerokich ram dla sądów stosujących przedmiotowe prawo" (*ibidem*, s. 8-9).

Sąd pytający wskazał też, że „[w] razie uznania kwestionowanych norm za niekonstytucyjne Sąd uzna zmianę powództwa dokonaną przez powoda bez konieczności uzyskiwania zgody pozwanego pracodawcy, ani też bez potrzeby prowadzenia postępowania dowodowego czy brak zgody na zmianę powództwa przez pracodawcę nie jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego" (*ibidem*, s. 9).

Merytoryczną ocenę zarzutów podniesionych przez Sąd pytający musi poprzedzić ustalenie, czy pytanie prawne spełnia wymagania, od których zależy dopuszczalność jego rozpoznania.

Zgodnie z art. 193 Konstytucji, „[k]ażdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem".

Z przepisu tego wynika, że „dopuszczalność przedstawienia pytania prawnego jest uwarunkowana trzema przesłankami: 1) podmiotową – może to uczynić jedynie sąd jako państwowy organ władzy sądowniczej, oddzielony i niezależny od legislatywy i egzekutywy, 2) przedmiotową – przedmiotem pytania prawnego może być wyłącznie zarzut niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą oraz 3) funkcjonalną, która ogranicza możliwość wystąpienia z pytaniem prawnym tylko do sytuacji, gdy od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie konkretnej sprawy toczącej się przed sądem” (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 kwietnia 2019 r., sygn. P 5/18, OTK ZU z 2019 r., seria A, poz. 12; *vide* również – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 marca 2018 r., sygn. P 7/16, OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 14 oraz postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 11 października 2017 r., sygn. P 21/16, OTK ZU z 2017 r., seria A, poz. 70; 20 maja 2020 r., sygn. P 11/19, OTK ZU z 2020 r., seria A, poz. 17; 16 lipca 2020 r., sygn. P 107/15, OTK ZU z 2020 r., seria A, poz. 34 oraz 9 lutego 2021 r., sygn. P 15/19, OTK ZU z 2021 r., seria A, poz. 6; *vide* też – A. Mączyński, J. Podkowik, komentarz do art. 193, [w:] *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz. Art. 87-243*, red. M. Safjan, L. Bosek, wyd. C. H. Beck 2016 r., s.1253).

Jednocześnie warunkiem skutecznego wniesienia pytania prawnego jest spełnienie warunków formalnych określonych w ustawie z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (aktualny tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393; dalej: ustawa otpTK). W myśl art. 52 ust. 2 ustawy otpTK, pytanie prawne zawiera: 1) wskazanie sądu, przed którym toczy się postępowanie w sprawie, oraz oznaczenie sprawy; 2) wskazanie organu, który wydał kwestionowany akt normatywny; 3) określenie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części; 4) sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą

kwestionowanego aktu normatywnego oraz uzasadnienie tego zarzutu, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie; 5) wyjaśnienie, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało przedstawione.

W niniejszej sprawie analiza pytania prawnego wskazuje na kumulację negatywnych przesłanek postępowania, wykluczających dopuszczalność merytorycznego rozpoznania, podniesionych w tym pytaniu prawnym, zastrzeżeń co do zgodności z Konstytucją kwestionowanej regulacji.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że Sąd pytający nie określił w odpowiedni sposób kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części.

Przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego w postępowaniu dotyczącym hierarchicznej zgodności norm, w sprawach inicjowanych pytaniem prawnym (jak i skargą konstytucyjną lub wnioskiem), może bowiem być jedynie, jak już wcześniej wskazano, akt normatywny, a więc poszczególne normy prawne, które zostały prawidłowo wyprowadzone z przepisów prawa przy użyciu uznanych metod wykładni. W związku z tym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreśla się, że „[c]elem inicjowania każdego postępowania przed Trybunałem jest wyeliminowanie określonej instytucji lub rozwiązania występującego w obowiązującym porządku prawnym, ze względu na jego sprzeczność z zasadami i wartościami wyrażonymi w Konstytucji. Przepis prawa, a więc określona jednostka zdaniowa czy redakcyjna aktu normatywnego, jest formalnym sposobem wyrażenia w prawie pozytywnym normy prawnej. W konsekwencji to właśnie norma prawna zawarta w przepisie określa przedmiot postępowania skierowanego na kontrolę konstytucyjności” (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 września 2007 r., sygn. P 43/06, OTK ZU nr 8/A/2007, poz. 95; *vide* też – wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 20 grudnia 2007 r., sygn. P 39/06, OTK ZU nr 11/A/2007, poz. 161 i z dnia 10 listopada 2009 r., sygn. P 88/08, OTK ZU nr 10/A/2009, poz. 146).

Przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego może być nie tylko norma wynikająca bezpośrednio z literalnego brzmienia jednego lub kilku przepisów, ale również norma wywiedziona w drodze wykładni i stosowania przez sądy (*vide* m.in. – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 stycznia 2022 r., sygn. SK 137/20, OTK ZU z 2022 r., seria A, poz. 17).

W związku z powyższym „[n]a sądzie, który występuje z pytaniem prawnym ciąży (...) obowiązek wskazania stosownych przepisów wyrażających kwestionowaną normę prawną" (wydany w pełnym składzie Trybunału Konstytucyjnego wyrok z dnia 12 marca 2014 r., sygn. P 27/13, OTK ZU nr 3/A/2014, poz. 30; *vide* też – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2015 r., sygn. P 64/14, OTK ZU nr 10/A/2015, poz. 175) oraz określenia treści normy prawnej, wyprowadzonej za pomocą uznanych metod wykładni prawa, która – zdaniem sądu – z tych przepisów wynika (*vide* – A. Mączyński, J. Podkowik, *op. cit.*, s. 1261; *vide* też – M. B. Wilbrandt-Gotowicz, *Przesłanki przedmiotowe pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego w sprawach sądowoadministracyjnych*, [w:] *Instytucja pytań prawnych w sprawach sądowoadministracyjnych*, Oficyna 2010, LEX/el nr 113056).

W niniejszej sprawie Sąd, określając przedmiot zaskarżenia, w *petitum* pytania prawnego wskazał art. 45 § 1 k.p., „w zakresie, [w – przyp. wł.] jakim pracownik bez zgody pracodawcy nie może zmienić żądania pozwu z zasądzenia odszkodowania na przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach". Również z uzasadnienia pytania prawnego wynika, że Sąd kwestionuje normę stanowiącą, że pracownik, który dokonał wyboru świadczenia przemiennego w postaci odszkodowania zgodnie z art. 365 § 2 k.c., po dojściu oświadczenia woli do pracodawcy, bez jego zgody, nie może skutecznie dochodzić przywrócenia do pracy.

Zaskarżony art. 45 § 1 k.p. stanowi:

„W razie ustalenia, że wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony jest nieuzasadnione lub narusza przepisy o wypowiadaniu umów o pracę, sąd pracy – stosownie do żądania pracownika – orzeka o bezskuteczności wypowiedzenia, a jeżeli umowa uległa już rozwiązaniu – o przywróceniu pracownika do pracy na poprzednich warunkach albo o odszkodowaniu.”.

Przepis art. 45 § 1 k.p. wskazuje przesłanki, których wystąpienie uprawnia pracownika do wystąpienia z roszczeniem wobec pracodawcy w przypadku wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony, oraz określa alternatywne roszczenia przysługujące pracownikowi w związku z wadliwym wypowiedzeniem umowy o pracę, a także uprawnia pracownika do wyboru dochodzonego roszczenia. Przepis ten nie dotyczy natomiast kwestii zmiany przez pracownika dochodzonego roszczenia i nie określa zakresu swobody pracownika w tym względzie. Regulacji takiej nie zawierają też inne przepisy Kodeksu pracy.

Kwestionowana przez Sąd pytający norma, zgodnie z którą pracownik bez zgody pracodawcy nie może zmienić żądania pozwu z zasądzenia odszkodowania na przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach, wywodzona jest obecnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (*vide* – wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 8 grudnia 2016 r., sygn. II PK 264/15, LEX nr 2188629; 10 kwietnia 2019 r., sygn. II PK 340/17, LEX nr 2642745 i 11 lutego 2020 r., sygn. I PK 243/18, LEX nr 3110882), trafnie zresztą przywołanym w uzasadnieniu pytania prawnego, jak i w orzecznictwie sądów powszechnych (*vide* – wyroki: Sądu Okręgowego w Łodzi – z dnia 6 maja 2019 r., sygn. VII Pa 267/18, LEX nr 2686399; Sądu Rejonowego dla Wrocławia Śródmieścia we Wrocławiu – z dnia 9 września 2020 r., sygn. X P 345/19, LEX nr 3104407 i Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie – z dnia 9 czerwca 2021 r., sygn. VII P 39/20, LEX nr 3259667) ze stosowanych odpowiednio (na mocy art. 300 k.p.) przepisów Kodeksu cywilnego określających warunki skutecznego odwołania oświadczenia woli złożonego

innej osobie (art. 61 § 1 zdanie drugie k.c.) oraz dotyczących oświadczenia woli o wyborze jednego ze świadczeń przemiennych (art. 365 § 2 k.c.). Wcześniejszy pogląd, sformułowany w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2009 r., sygn. I PZP 1/09, że „[n]iemożliwy jest (...) <powrót> do pierwotnego żądania przywrócenia do pracy [po zmianie żądania z przywrócenia do pracy na odszkodowanie – przyp. wł.] (...) ze względu na materialnoprawny termin dochodzenia tego roszczenia określony w art. 264 k.p.” (LEX nr 534851), nie zyskał akceptacji w orzecznictwie. W uzasadnieniu wyroku z dnia 8 grudnia 2016 r., sygn. II PK 264/15, Sąd Najwyższy, analizując kwestię swobody pracownika w określaniu roszczeń przewidzianych w art. 45 § 1 k.p., stwierdził, że „[r]oszczenia te mają charakter alternatywny w rozumieniu art. 477^1 k.p.c. (...), a zarazem przemienny w rozumieniu art. 365 § 1 k.c., przy czym z mocy ustawy (Kodeksu pracy) uprawnionym przemiennie jest wierzyciel, czyli pracownik (...). W art. 365 § 2 k.p.c. [k.c. – przp. wł.] przewidziano, że wyboru dokonuje się przez złożenie drugiej stronie oświadczenia. Powszechnie przyjmuje się, że deklaracja ta jest oświadczeniem woli, ma charakter prawnokształtujący, a jej zmiana wymaga zgody drugiej strony. (...) Oznacza to, że pracownik, który dokonał wyboru świadczenia przemiennego (odszkodowania) zgodnie z art. 365 § 2 k.c., po dojściu oświadczenia woli do pracodawcy, bez jego zgody, nie może skutecznie dochodzić przywrócenia do pracy (art. 45 § 1 k.p.). (...) Sąd Najwyższy akceptuje stanowisko zawarte w uchwale z dnia 5 maja 2009 r., z tą różnicą, że o niemożliwości zmiany żądania o odszkodowanie na przywrócenie do pracy nie świadczy termin z art. 264 § 1 k.p., ale kompozycja normatywna zawarta w art. 365 § 2 k.c. w związku z art. 61 § 1 zdanie drugie k.c., stosowana z upoważnienia art. 300 k.p.” (*op. cit.*).

Kwestionowana przez Sąd pytający w uzasadnieniu pytania prawnego norma, zgodnie z którą pracownik bez zgody pracodawcy nie może zmienić żądania pozwu z zasądzenia odszkodowania na przywrócenie do pracy na

poprzednich warunkach, wywodzona jest w drodze powszechnie przyjętej wykładni i stosowania przez sądy z art. 365 § 2 k.c. w zw. z art. 61 § 1 zdanie drugie k.c. w zw. z art. 300 k.p. Natomiast wskazany w *petitum* pytania prawnego art. 45 § 1 k.p. ma dla odtworzenia kwestionowanej normy znaczenie jedynie o tyle, o ile określa wymienione w nim roszczenia przysługujące pracownikowi, jako alternatywne i przemienne.

Należy zatem stwierdzić, że Sąd nie wskazał w *petitum* pytania prawnego wszystkich przepisów relewantnych dla oceny kwestionowanej normy określającej zakres swobody pracownika dotyczącej zmiany oświadczenia o wyborze roszczenia z tytułu wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę przez pracodawcę.

Zgodnie z zasadą *falsa demonstratio non nocet*, w myśl której podstawowe znaczenie ma istota sprawy, a nie jej oznaczenie, zakres zaskarżenia należy odczytywać zgodnie z intencjami podmiotu inicjującego postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym (*vide* m.in. – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 26 lutego 2014 r., sygn. K 52/12, OTK ZU nr 2/A/2014, poz. 25; 7 marca 2017 r., sygn. K 40/13, OTK ZU z 2017 r., seria A, poz. 12 oraz z dnia 15 grudnia 2020 r., sygn. P 77/15, OTK ZU z 2020 r., seria A, poz. 74), a także dokonywać rekonstrukcji zarzutu sformułowanego w pytaniu prawnym (wniosku, skardze konstytucyjnej), z punktu widzenia treści normatywnej poddawanej kontroli i wzorców tejże kontroli, zarówno na podstawie *petitum*, jak i uzasadnienia, które stanowi integralną część pytania prawnego, wniosku lub skargi (*vide* m.in. – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 grudnia 2014 r., sygn. P 29/13, OTK ZU nr 11/A/2014, poz. 116 oraz postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lutego 2014 r., sygn. P 41/12, OTK ZU nr 2/A/2014, poz. 21; *vide* też – powołane tam orzecznictwo).

Tym niemniej, co wielokrotnie podkreślano w orzecznictwie konstytucyjnym, Trybunał Konstytucyjny nie może orzekać o przepisach, które

wyrażają treści normatywne niewskazane jako przedmiot kontroli przez podmiot inicjujący postępowanie (*vide* m.in. – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 15 września 2008 r., sygn. P 51/07, OTK ZU nr 7/A/2008, poz. 130 oraz z dnia 18 lutego 2014 r., sygn. P 41/12, *op. cit.*). Zasada *falsa demonstratio non nocet* nie stanowi bowiem alternatywy wobec zasady związania Trybunału Konstytucyjnego zakresem zaskarżenia wskazanym w pytaniu prawnym (czy też we wniosku lub w skardze konstytucyjnej). „To sposób oznaczenia przez pytający sąd zarówno przedmiotu zaskarżenia, jak i wzorców oraz treść zarzutów wyznaczają ramy orzekania Trybunału w konkretnej sprawie" (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 grudnia 2020 r., sygn. P 77/15, *op. cit.*; *vide* też – powołane tam orzecznictwo). Zasada *falsa demonstratio non nocet* nie może też służyć sanowaniu przez Trybunał Konstytucyjny braków formalnych pisma inicjującego postępowanie (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 18 grudnia 2014 r., sygn. P 26/14, OTK ZU nr 11/A/2014, poz. 130 oraz 7 marca 2017 r., sygn. K 40/13, *op. cit.*). „<[N]ie można bowiem przyjąć, że Trybunał ma obowiązek w każdym wypadku automatycznie «poszukiwać» dodatkowych wzorców kontroli konstytucyjności i «uzupełniać» pisma procesowe wnioskodawców o niewymienione w nich i – w opinii Trybunału - trafniejsze wzorce konstytucyjne> (...). Zastrzeżenia te są aktualne i należało je odnieść także do wymagania precyzyjnego wskazania treści żądania w pytaniu prawnym, jak i dokładnego oznaczenia przedmiotu i zakresu zaskarżenia. Tym bardziej, że sąd przedstawiający pytanie prawne, na co wielokrotnie zwracał uwagę Trybunał Konstytucyjny, jest podmiotem profesjonalnym i należy zakładać, że są mu znane zasady inicjowania postępowania przed Trybunałem" (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 grudnia 2020 r., sygn. P 77/15, *op. cit.*; *vide* też – powołane tam orzecznictwo).

W niniejszej sprawie Sąd wymienił wprawdzie art. 365 § 2 k.c. i art. 61 § 1 k.c. oraz art. 300 k.p. w uzasadnieniu pytania prawnego, jednak wyłącznie

w ramach relacjonowania orzecznictwa dotyczącego możliwości zmiany żądania pozwu (*vide* – s. 7-8 pytania prawnego). Tego rodzaju wzmianki, w kontekście konsekwentnego wiązania przez Sąd kwestionowanej regulacji z art. 45 § 1 k.p. (o czym świadczą takie sformułowania zawarte w uzasadnieniu pytania prawnego, jak: „[k]westionowana norma z art. 45 kp" – s. 8 pytania prawnego, „[n]orma art. 45 pozostaje..." – *ibidem*, „interpretacja art. 45" – *ibidem*, s. 9) nie pozwalają uznać, że przedmiotem kontroli w niniejszej sprawie są przepisy art. 365 § 2 k.c. w zw. z art. 61 § 1 zdanie drugie k.c. w zw. z art. 300 k.p oraz ewentualnie w zw. z art. 45 § 1 k.p., w zakresie, w jakim stanowią, że pracownik bez zgody pracodawcy nie może zmienić żądania pozwu z zasądzenia odszkodowania na przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach. Skoro Sąd pytający jednoznacznie wywodzi normę określającą zakres swobody pracownika, dotyczącej skutecznej zmiany żądania pozwu, z art. 45 § 1 k.p., to nie można uznać, że wskazanie tego przepisu jako przedmiotu pytania prawnego nastąpiło omyłkowo i że intencją Sądu było zaskarżenie art. 365 § 2 k.c. w zw. z art. 61 § 1 zdanie drugie k.c. w zw. z art. 300 k.p oraz, ewentualnie, w zw. z art. 45 § 1 k.p.

W związku z powyższym należy stwierdzić, że pytanie prawne nie spełnia wymogu określonego w art. 52 ust. 2 pkt 3 ustawy otpTK, co samodzielnie przesądza o niedopuszczalności merytorycznego rozpoznania sformułowanych w nim zarzutów.

Jak bowiem wielokrotnie wskazywano w orzecznictwie konstytucyjnym, „[z]e względu na zasadę skargowości Trybunał nie może <rekonstruować> pytania prawnego, tak by jego zakres dawał podstawę rozstrzygnięcia problemów konstytucyjnych wynikających z powołanych przez sąd pytający wzorców i sformułowanych w pytaniu prawnym zarzutów" (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 kwietnia 2019 r., sygn. P 5/18, *op. cit.*). „Trybunał nie ma bowiem konstytucyjnej legitymacji do orzekania z własnej inicjatywy, a do tego taka praktyka <poprawiania> wniosków [lub pytań prawnych – dop. wł.]

mogłaby *de facto* prowadzić. W związku z powyższym, to na wnioskodawcy [lub sądzie występującym z pytaniem prawnym – dop. wł.] ciąży obowiązek wskazania jednostek redakcyjnych aktu normatywnego, które wyrażają zakwestionowaną normę" (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 sierpnia 2020 r., sygn. K 46/15, OTK ZU z 2020 r., seria A, poz. 39).

Ponadto, gdyby nawet przyjąć, że, ze względu na zasadę *falsa demonstratio non nocet*, przedmiotem pytania prawnego są przepisy art. 365 § 2 k.c. w zw. z art. 61 § 1 zdanie drugie k.c. w zw. z art. 300 k.p, w zakresie, w jakim stanowią, że pracownik bez zgody pracodawcy nie może zmienić żądania pozwu z zasądzenia odszkodowania na przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach, to należałoby stwierdzić, że Sąd pytający nie przedstawił adekwatnych argumentów lub dowodów na poparcie zarzutów niezgodności kwestionowanej regulacji z powołanymi wzorcami kontroli.

W postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym sformułowanie zarzutu oznacza sprecyzowanie przez skarżącego krytyki, nadanie ściśle określonej formy słownej jego twierdzeniu, że norma niższego rzędu jest niezgodna z normą wyższego rzędu. Istotę zarzutu stanowi zindywidualizowanie relacji między poddanym kontroli aktem normatywnym a wzorcem wskazanym przez skarżącego. Indywidualizacja ta polega na uzasadnieniu twierdzenia, że konkretny akt normatywny jest niezgodny z tym wzorcem. Uzasadnienie zarzutu musi polegać na sformułowaniu takich argumentów, które przemawiają na rzecz niezgodności zachodzącej pomiędzy normami wynikającymi z kwestionowanych przepisów a normami zawartymi we wzorcach kontroli. Wymóg uzasadnienia należy rozumieć jako nakaz odpowiedniego udowodnienia zarzutów w kontekście każdego wskazanego wzorca kontroli (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 18 grudnia 2014 r., sygn. P 26/14, OTK ZU nr 11/A/2014, poz. 130 i z dnia 1 lutego 2017 r., sygn. SK 38/14, OTK ZU z 2017 r., seria A, poz. 2).

W związku z tym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wielokrotnie wskazywano, w kontekście pytań prawnych, że „[s]ąd powinien w uzasadnieniu pytania prawnego przedstawić proces myślowy, jaki doprowadził go do postawienia zarzutu niezgodności stosowanej normy z regulacją nadrzędną. Obejmuje to w szczególności dokonanie wykładni przepisów wskazanych jako przedmiot kontroli oraz wzorzec kontroli, a następnie porównanie norm wynikających z tych przepisów i wykazanie, że zachodzi między nimi niezgodność. Na pytającym sądzie spoczywa ciężar udowodnienia niezgodności przedmiotu zaskarżenia z powołanymi wzorcami konstytucyjnymi. Uzasadnienie pytania prawnego powinno być zatem wyczerpujące, a sformułowane zarzuty zostać poparte stosownymi do ich charakteru dowodami" (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 czerwca 2016 r., sygn. P 50/14, OTK ZU z 2016 r., seria A, poz. 26; *vide* też – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 8 lipca 2013 r., sygn. P 11/11, OTK ZU nr 6/A/2013, poz. 91 oraz 21 czerwca 2022 r., sygn. P 3/21, OTK ZU z 2022 r., seria A, poz. 41; *vide* również – powołane tam orzecznictwo i literatura).

Trybunał Konstytucyjny konsekwentnie podkreślał przy tym, że „[p]rzesłanka odpowiedniego uzasadnienia zarzutów nie powinna być traktowana powierzchownie i instrumentalnie. Przytaczane w piśmie procesowym argumenty mogą być mniej lub bardziej przekonujące (...), lecz zawsze muszą być argumentami <nadającymi się> do rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny" (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 października 2010 r., sygn. P 10/10, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 78; *vide* także – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 16 kwietnia 2014 r., sygn. P 37/13, OTK ZU nr 4/A/2014, poz. 49; 30 października 2018 r., sygn. P 15/16, OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 64 i z dnia 17 lipca 2019 r., sygn. P 16/17, OTK ZU z 2019 r., seria A, poz. 44). „Skoro kontrola hierarchicznej zgodności norm opiera się na domniemaniu ich konstytucyjności, to podmiot inicjujący postępowanie przed

Trybunałem Konstytucyjnym jest zobligowany dostarczyć argumentów pozwalających obalić to domniemanie. Dopóki sąd nie powoła przekonywujących motywów mających świadczyć o niezgodności kwestionowanego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli, Trybunał musi uznawać je za zgodne z wzorcem kontroli. Pytanie prawne, w którym sąd ograniczyłby się do wyrażenia przekonania o niezgodności przepisu z Konstytucją bądź wskazania istniejących w tej kwestii wątpliwości, nie może podlegać rozpoznaniu przez Trybunał (...). Trybunał Konstytucyjny podkreśla jednocześnie, że jest on zobowiązany do zbadania wszystkich okoliczności sprawy w celu wszechstronnego wyjaśnienia nie będąc zarazem związanym wnioskami dowodowymi uczestników postępowania (...). Nie oznacza to w żadnym wypadku przerzucenia ciężaru dowodzenia na Trybunał przez podmiot inicjujący postępowanie w sprawie. Powyższa reguła postępowania może bowiem znaleźć zastosowanie dopiero wówczas, gdy ten podmiot wykazał należytą staranność, spełniając wszystkie ustawowe wymagania wynikające m.in. z art. 32 ustawy o TK [aktualnie – art. 52 ustawy otpTK – przyp. wł.]" (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 czerwca 2013 r., sygn. P 13/12, OTK ZU nr 5/A/2013, poz. 72; *vide* też – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 29 kwietnia 2015 r., sygn. P 23/15, OTK ZU nr 4/A/2015, poz. 61; z dnia 17 lipca 2019 r., sygn. P 16/17, *op. cit.* oraz z dnia 16 lipca 2020 r., sygn. P 107/15, OTK ZU z 2020 r., seria A, poz. 34, a także powołane tam orzecznictwo).

W niniejszej sprawie Sąd pytający, poprzestając na, przytoczonych wcześniej, ogólnych sformułowaniach dotyczących treści normatywnej art. 24 i art. 65 ust. 1 Konstytucji, nie określił, jakie z tych wzorców kontroli wynikają obowiązki dla ustawodawcy w zakresie ochrony trwałości stosunku pracy i nawet nie podjął próby wyprowadzenia z tych wzorców jakichkolwiek wskazań dotyczących zakresu swobody pracownika w zakresie zmiany wybranego

wcześniej roszczenia przysługującego z tytułu wadliwego rozwiązania umowy o pracę. Ponadto Sąd nie skonfrontował kwestionowanej regulacji z wzorcami kontroli z art. 24 i art. 65 ust. 1 ustawy zasadniczej ani nie przedstawił adekwatnych argumentów konstytucyjnych potwierdzających zarzut hierarchicznej niezgodności norm. Zawarte w uzasadnieniu pytania prawnego stwierdzenie, że „[c]złowiek powinien mieć także wolność wyboru zawodu i miejsca pracy oraz możliwości jego [jej – przyp. wł.] dalszego wykonywania w przypadku stwierdzenia przez Sąd wadliwości formalnej lub braku podstaw merytorycznych do zakończenia stosunku pracy. Odmienny punkt widzenia statuowany przez art. 45 kp pomijałby konstytucyjną zasadę wolności pracy i wolność wyboru kontynuowania pracy w przypadku bezprawnych działań pracodawcy" (s. 8 skargi konstytucyjnej), nie dotyczy bowiem kwestionowanej regulacji, która określa warunki **zmiany** wybranego wcześniej przez pracownika roszczenia z tytułu wadliwego rozwiązania umowy o pracę, a nie wyboru roszczenia i możliwości żądania restytucji stosunku pracy.

Analogicznymi brakami obarczone jest uzasadnienie pytania prawnego w zakresie dotyczącym niezgodności kwestionowanej regulacji z art. 32 ust. 2 Konstytucji.

Analiza przytoczonego wcześniej uzasadnienia tego zarzutu wskazuje, że Sąd utożsamia zakaz dyskryminacji, zawarty w art. 32 ust. 2 Konstytucji, z niekonstytucyjnym odstępstwem od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych, zawartym w art. 32 ust. 1 ustawy zasadniczej.

Tymczasem przewidziany w art. 32 ust. 2 Konstytucji zakaz dyskryminacji nie jest tożsamy z zakazem różnicowania sytuacji podmiotów prawa. Zgodnie z utrwaloną linią orzeczniczą Trybunału Konstytucyjnego, dyskryminacja stanowi kwalifikowany przejaw nierównego traktowania wyrażający się w świadomym i celowym, a przy tym konstytucyjnie zabronionym, różnicowaniu przez prawodawcę podmiotów prawa wyłącznie przez wzgląd na ich

indywidualne cechy osobowe bądź różnicowaniu z innych – dających się ujawnić w toku wykładni – pobudek (celów), zasługujących na szczególne potępienie (*vide* – wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 20 czerwca 2017 r., sygn. K 16/15, OTK ZU z 2017 r., seria A, poz. 49 i z dnia 11 grudnia 2018 r., sygn. P 133/15, OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 77 oraz powołane tam orzecznictwo). „Twierdzenie, że prawodawca naruszył zakaz dyskryminacji, wymaga zatem przedstawienia innych argumentów niż twierdzenie, że naruszono nakaz równego traktowania podmiotów podobnych. Aby dowieść naruszenia art. 32 ust. 2 Konstytucji należy wykazać w szczególności, że:
a) różnicowanie opiera się na indywidualnej osobowej cesze adresata normy oraz
b) wprowadzone kryterium różnicowania jest zakazane konstytucyjnie" (wydane w pełnym składzie Trybunału Konstytucyjnego postanowienie z dnia 22 lipca 2015 r., sygn. SK 20/14, OTK ZU nr 7/A/2015, poz. 115; *vide* też – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2020 r., sygn. SK 38/19, OTK ZU z 2020 r., seria A, poz. 25).

W niniejszej sprawie Sąd nie tylko nie powołał żadnych argumentów lub dowodów na poparcie zarzutu naruszenia konstytucyjnego zakazu dyskryminacji, ale nawet nie podjął próby uprawdopodobnienia tezy o podobieństwie osób, które, odwołując się od wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę, żądały przywrócenia do pracy, oraz osób, które, kwestionując wypowiedzenie umowy o pracę, wybrały spośród przysługujących im alternatywnych roszczeń odszkodowanie, lecz po dojściu ich oświadczenia woli do pracodawcy zmieniły zdanie i żądają restytucji stosunku pracy.

Dalsza analiza pytania prawnego wskazuje, że również zarzut niezgodności zaskarżonej normy z zasadą prawidłowej legislacji, wynikającą z art. 2 Konstytucji, nie został poparty adekwatną argumentacją.

Podnosząc, że „[r]óżnoraka interpretacja art. 45 [k.p. – przyp. wł.] w obecnym brzmieniu powoduje tworzenie nazbyt szerokich ram dla sądów

stosujących przedmiotowe prawo” (s. 9 pytania prawnego), Sąd nie tylko nie powołał żadnych orzeczeń lub poglądów doktryny na potwierdzenie tezy o mających występować rozbieżnościach w wykładni zaskarżonego unormowania, ale nawet nie określił, jakich zagadnień miałaby dotyczyć owa „[r]óżnoraka interpretacja” (*ibidem*).

W związku z powyższym, skoro Sąd nie powołał żadnych adekwatnych argumentów lub dowodów na poparcie zarzutów niezgodności kwestionowanej regulacji z powołanymi wzorcami kontroli, należy uznać, że pytanie prawne nie spełnia wymogu wynikającego z art. 52 ust. 2 pkt 4 ustawy otpTK. Zatem również z tego względu merytoryczne rozpoznanie przez Trybunał Konstytucyjny obarczonego takim brakiem pytania prawnego należy uznać za niedopuszczalne.

Z tych względów wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Robert [illegible]
Zastępca Prokura[illegible]ego